

СУБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО НА ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Зоряна Ігорівна КНИШ,

*здобувач кафедри цивільного права і
процесу Західноукраїнського
національного університету*

<https://orcid.org/0000-0002-6548-3301>

Найчастіше особи, які покинули місця свого постійного проживання у зв'язку зі збройним конфліктом чи іншими проявами насильства, не мають реальної можливості здійснювати фактичне, а іноді й юридичне (відсутність належних документів на відповідне майно) володіння ним. Саме гарантована правом і законом міра можливої або дозволеної поведінки особи, яка належить суб'єкту незалежно від того перебуває він у правовідносинах з іншими суб'єктами чи ні, складає суб'єктивне право. Тому до суб'єктивних прав належать фундаментальні демократичні права і свободи особи.

У правовідносинах власності суб'єктивні права реалізуються через правомочність уповноважених осіб. Відповідно до ч. 1 ст. 317 ЦК України власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. Згідно з положенням ст. 319 ЦК України власник володіє, користується і розпоряджається своїм майном на власний розсуд [1]. Однак цінність права на власність полягає в його реальності, тобто фактичній можливості здійснення повноважень щодо власності. Здійснення права власності відбувається через волю і дії власника, які мають сповна відповідати правовим приписам, адже право власника на дії і самі дії – не одне і те ж саме. Різниця між змістом суб'єктивного права і його здійсненням насамперед полягає у тому, що перше включає в себе лише можливу поведінку уповноваженої особи, тоді як здійснення права є змістом реальних, конкретних дій, пов'язаних із перетворенням цієї можливості в дійсність. Звідси випливає висновок, що співвідношення між поведінкою, яка утворює зміст суб'єктивного права, і поведінкою, яка становить зміст здійснення права, можна представити як співвідношення між можливістю і дійсністю [2, с. 204]. Виходячи з цього твердження, здійснення права власності внутрішньо переміщеними особами має абсолютний характер, тобто абсолютні цивільні права стосуються невизначеного кола осіб, крім правоволодільця. Отже, фізична особа, яка вимушено залишила або покинула своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру, має право на забезпечення здійснення права власності, його охорону та захист від протиправних посягань інших осіб, зокрема й держави-агресора, адже це є природною ознакою абсолютного права. Після порушення суб'єктивне право – право власності – продовжує існувати, оскільки не задоволено інтерес, опосередкований цим правом (йдеться про інтерес особи щодо володіння, користування та розпорядження своїм май-

ном) [3, с. 100]. На нього не може вплинути зміна місця проживання власника, а також те, що власник сам не володіє річчю і не користується нею.

Статтею 1 Першого Протоколу (1952 р.) до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) [4], передбачено право кожної фізичної чи юридичної особи безперешкодно користуватися своїм майном, не допускається позбавлення особи її власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права, визнано право держави на здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів. Гарантії здійснення права власності та його захисту закріплено й у вітчизняному законодавстві. Так, відповідно до ч. 4 ст. 41 Конституції України ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого майнового права та інтересу (ст. 16 ЦК України) [1].

Саме тому у положеннях Резолюції 1708 (2010) Парламентської Асамблеї Ради Європи від 28.01.2010 р. [5] зазначено, що переміщення мільйонів людей у всьому світі – одне з основних прав людини та гуманітарних викликів сьогодення. Для біженців і внутрішньо переміщених осіб втрата житла, землі, майна – це передусім завдання прийняти рішення щодо свого переміщення на тривалий час. Фактично зазначені особи втрачають право власності, оскільки були змушені залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру з метою врятувати життя чи/або здоров'я. Це унеможливило здійснення ними права власності щодо рухомого та нерухомого майна, яке знаходиться на територіях, де тривають збройні конфлікти, тимчасова окупація чи інші обставини, через які власники такого майна змушені були покинути місця свого постійного проживання. Однак юридично – знищення, окупація та конфіскація полишеного майна порушують права постраждалих осіб, подовжують їх переміщення й ускладнюють процес примирення та миротворення. Тому реституція майна – тобто відновлення прав і фізичного володіння на користь переміщених колишніх мешканців – або компенсація – це форми відшкодування, необхідні для відновлення прав таких осіб і верховенства права.

Отже, сутність суб'єктивного права власності внутрішньо переміщених осіб полягає у реалізації ними свого права власності, здійсненні наданих законодавством можливостей щодо набуття права власності на об'єкти у формі володіння, користування, розпорядження ними та захисті наданих чи набутих за законом або договором прав на ці об'єкти. Право повинно обслуговувати суспільні відносини, віднайти способи впливу на негативні обставини та мінімізувати вплив їх наслідків на осіб, які потребують захисту чи охорони їх майнової сфери, посягання на яку відбулося через обставини, які не залежали від їх волі та на які вони не могли чинити вплив, у зв'язку з чим потребують компетентного захисту та гарантій його здійснення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
2. Безсмертна Н. В. Межі здійснення права приватної власності. *Наукові записки НаУКМА*. 2001. Вип.19. С. 204-207.
3. Поліщук Л. В. Здійснення права власності за законодавством України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 6. С. 98-103.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: в ред. від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Резолюція 1708 (2010) Парламентської Асамблеї Ради Європи від 28.01.2010 р. URL: <https://rm.coe.int/16806b5a6d>